

Секція С4 Психологія	
УДК 378.147:159.9]:159.9.072.5	
Дата першого надходження статті до видання	2026-09-02
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-09-02
Дата публікації/оприлюднення	2026-09-02

**Індивідуально-психологічні особливості ціннісних орієнтацій майбутніх психологів:
психодіагностичний аспект**

Панчук Наталія Петрівна

кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри загальної та практичної психології

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка,

м. Кам'янець-Подільський, Україна

e-mail: nataliapanchuk697@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9090-60073>

Волобуєв Владислав Володимирович

доктор філософії з освітніх, педагогічних наук, начальник кафедри психології, педагогіки та соціально-економічних дисциплін,

Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана

Хмельницького, м. Хмельницький, Україна

e-mail: volobuevvladislavit@gmail.com

<https://orcid.org/0009-0002-7293-9175>

Анотація. Статтю присвячено дослідженню психологічних особливостей ціннісних орієнтацій майбутніх психологів у процесі професійного становлення.

Мета дослідження полягає у визначенні структури та ієрархії життєвих і професійних цінностей студентів-психологів, а також виявленні особливостей їхньої ціннісної сфери на етапі фахової підготовки.

Методи дослідження. Для реалізації мети використано аналіз, систематизацію та узагальнення наукових джерел, бесіду, методику «Життєво-професійні цінності особистості» (адаптовану Н. Панчук). У дослідженні взяли участь 48 студентів-психологів другого курсу Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка.

Основні результати. Встановлено, що провідною ціннісною орієнтацією майбутніх психологів є «здоров'я», яку обрали 93,75% респондентів. Значущими також виявилися ціннісні орієнтації безпеки та захищеності, матеріальної забезпеченості, свободи, впевненості в собі, міжособистісної підтримки та можливості бути самим собою, що були представлені у виборі 56,25% досліджуваних. Водночас професійно орієнтовані ціннісні орієнтації представлені меншою мірою: «цікава робота» та «любов до людей» обрані 31,25% студентів, що може свідчити про перебування професійної ціннісної сфери на етапі становлення. Не отримали жодного вибору окремі ціннісні орієнтації, безпосередньо пов'язані з освітнім і професійним середовищем, зокрема «навчання в закладі вищої освіти», «володіння методиками взаєморозуміння», «хороша атмосфера на роботі» та «вдячність рідних за клієнтів». Загалом результати засвідчують переважання загальножиттєвих ціннісних орієнтацій над професійно конкретизованими, що відображає специфіку ціннісного самовизначення студентів на етапі професійної підготовки.

Наукова новизна полягає у виявленні та систематизації ієрархії життєвих і професійних ціннісних орієнтацій майбутніх психологів та визначенні особливостей

їхньої представленості на етапі здобуття психологічної освіти. Уточнено роль психодіагностичного підходу у вивченні ціннісної сфери як важливої складової професійного становлення майбутнього психолога.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості їх використання під час психологічного супроводу професійного становлення студентів-психологів, зокрема для розвитку професійної спрямованості, самопізнання та усвідомлення власних життєвих і професійних пріоритетів. Результати можуть бути враховані під час розроблення навчальних і психологічно-розвивальних програм, спрямованих на формування професійно значущих цінностей майбутніх психологів.

Ключові слова: ціннісна сфера, освітнє середовище, заклад вищої освіти, психодіагностика, майбутні фахівці, професійне становлення, юнацький вік.

Individual psychological characteristics of value orientations of future psychologists: a psychodiagnostic perspective

Nataliia Panchuk

PhD in Psychology, Associate Professor,
Associate Professor of the General and Applied Psychology Department,
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University, Kamianets-Podilskyi, Ukraine
e-mail: nataliapanchuk697@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-9090-60073>

Vladyslav Volobuiev

PhD in Educational and Pedagogical Sciences,
Head of the Department of Psychology, Pedagogy, and Socioeconomic Disciplines,
Bohdan Khmelnytskyi National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine,
Khmelnyskyi, Ukraine
e-mail: volobuevvladislavit@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0002-7293-9175>

Abstract. This article is devoted to the study of the psychological features of the value orientations of future psychologists during their professional development. The aim of the study is to determine the structure and hierarchy of life and professional values among psychology students and to identify the characteristics of their value system at the stage of professional training.

Research Methods. To achieve the aim of the study, the following methods were used: analysis, systematization, and generalization of scientific sources, interviews, and the method “Life and Professional Values of the Individual” (adapted by N. Panchuk). The study involved 48 second-year psychology students at Ivan Ohienko Kamianets-Podilskyi National University.

Main Findings. The results showed that the leading value orientation among future psychologists is “health,” selected by 93.75% of respondents. The values of financial security, good and reliable friends, freedom, self-confidence, safety and security, love and sexual relationships, and the ability to be oneself were each selected by 56.25% of respondents. “Future family life” was selected by 43.75% of respondents. Other relatively prominent values included active life, wisdom, social recognition, knowledge, and an attractive and neat appearance, each selected by 37.50% of respondents. At the same time, professionally oriented values were represented to a lesser extent: “interesting work” and “love for people” were selected by 31.25% of respondents, while such professionally specific values as helping people and clients, understanding clients, and seeking new methods and means of professional development were selected by 18.75% of respondents. This may indicate that professionally specific values do not yet occupy a dominant position in the value system of students at this

stage of professional training. No respondents included “studying at a higher education institution,” “mastery of mechanisms of mutual understanding,” “a good atmosphere at work,” or “gratitude from clients’ relatives” among their ten priority values. Overall, the results demonstrate the predominance of general-life value orientations over professionally specific ones and characterize the value priorities of psychology students at the stage of professional training.

Scientific Novelty. The scientific novelty of the study lies in identifying and systematizing the hierarchy of life and professionally oriented value orientations among future psychologists and specifying the characteristics of their representation at the stage of professional training. The study also substantiates the relevance of the psychodiagnostic approach to examining the value sphere as an important component of the personal and professional development of future psychologists.

Practical Significance. The practical significance of the obtained results lies in the possibility of using them in psychological support for the personal and professional development of psychology students, particularly for promoting professional orientation, professional self-awareness, self-knowledge, and awareness of their own life and professional priorities. The results may also be taken into account when developing educational and psychological-developmental programs aimed at promoting professionally significant values and supporting the professional self-determination of future psychologists.

Keywords: value sphere, educational environment, institution of higher education, psychodiagnostics, future specialists, professional development, young people.

Вступ

Актуальність проблеми. Сучасні трансформації у суспільстві, зміни у системі вищої освіти та динамічність професійного середовища зумовлюють підвищення вимог до особистісної та професійної підготовки майбутніх фахівців. Особливої актуальності набуває проблема формування особистості майбутнього психолога, професійна діяльність якого безпосередньо пов’язана з розумінням внутрішнього світу людини, її потреб, мотивів, переживань та цінностей. У цьому контексті важливого значення набуває вивчення ціннісної сфери майбутніх психологів як психологічної основи їхнього особистісного розвитку та професійного становлення.

Ціннісна сфера особистості є важливим регулятором її поведінки, життєвих виборів, міжособистісної взаємодії та професійної діяльності. Система ціннісних орієнтацій визначає пріоритети особистості, впливає на її ставлення до себе та інших людей, характер постановки життєвих і професійних цілей, вибір способів їх досягнення. У процесі професійного становлення цінності набувають особливого значення, оскільки сприяють формуванню професійної спрямованості, усвідомленню змісту майбутньої діяльності та визначенню особистісного ставлення до обраної професії. Період юнацького віку є важливим етапом розвитку ціннісної сфери особистості. Саме в цей період відбувається активне формування світогляду, життєвих перспектив, професійних планів та уявлень про власне майбутнє. Навчання у закладі вищої освіти створює умови для подальшого розвитку самосвідомості, професійного самовизначення та переосмислення особистісних цінностей. Водночас набуття професійних знань і компетентностей супроводжується поступовим усвідомленням ціннісного змісту майбутньої професійної діяльності. Для майбутнього психолога значущість ціннісної сфери зумовлена специфікою професійної діяльності, яка передбачає встановлення довірливих міжособистісних взаємин, дотримання професійно-етичних принципів, прийняття іншої людини, відповідальність за результати психологічної допомоги та здатність до постійного професійного і особистісного саморозвитку. Тому процес професійної підготовки майбутніх психологів має бути спрямований не лише на

засвоєння теоретичних знань і практичних умінь, а й на усвідомлення власної системи цінностей та її співвіднесення з вимогами майбутньої професійної діяльності.

Особливого значення у цьому процесі набуває психодіагностика ціннісної сфери особистості. Використання психодіагностичних методів дає можливість визначити структуру та ієрархію ціннісних орієнтацій, встановити індивідуально-психологічні відмінності між здобувачами освіти, виявити значущі особистісні цінності, оцінити особливості їхньої професійної спрямованості. Психодіагностичне вивчення ціннісної сфери може виступати важливим інструментом психологічного супроводу професійного становлення майбутнього психолога під час навчання в закладі вищої освіти.

Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена сучасними соціальними реаліями, для яких характерні нестабільність, невизначеність професійного майбутнього та потреба особистості постійно адаптуватися до динамічних суспільних змін. За таких умов відбувається переосмислення здобувачами вищої освіти власних цінностей і життєвих пріоритетів, водночас професійне самовизначення набуває особливої значущості та потребує усвідомленого і відповідального підходу. Для майбутнього психолога це набуває особливої ваги, оскільки його професійна діяльність передбачає не лише володіння спеціальними психологічними знаннями, а й сформованість гуманістичних цінностей, професійної відповідальності, толерантності, поваги до особистості та готовності до саморозвитку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливим питанням сьогодення, за нашою науковою позицією, є вивчення ціннісної сфери особистості в юнацькому віці та її ролі у професійному становленні майбутнього фахівця. «На цей вік припадає чимало випробувань, які мають свій відбиток на розвитку моральної свідомості юнаків та дівчат, що, в свою чергу, впливає на здійснення самостійного, вільного вибору» [5, с. 6]. «Саме у студентському віці значною мірою формується власний світогляд людини, який стає основою для розвитку внутрішньої, автономної системи цінностей» [11, с. 126]. Особливого значення ця проблема набуває у процесі підготовки майбутніх психологів, оскільки професійна діяльність психолога передбачає не лише оволодіння системою спеціальних знань і практичних умінь, а й сформованість певної системи особистісних та професійних цінностей, гуманістичної спрямованості, відповідального ставлення до іншої людини та готовності до постійного особистісного і професійного розвитку.

Проблема дослідження ціннісної сфери особистості висвітлена у працях сучасних українських дослідників, які розглядають цінності та ціннісні орієнтації у взаємозв'язку з особистісним розвитком, життєвим і професійним самовизначенням. Дослідження українських науковців [2], [3], [5], [8] розкривають психологічні закономірності формування готовності здобувачів вищої освіти до майбутньої професійної діяльності, а також особливості набуття ними необхідних професійних знань, умінь і навичок. Зокрема, Я. Бугерко досліджує ціннісно-сміслові орієнтації особистості у контексті її професійного розвитку, акцентуючи увагу на взаємозв'язку ціннісних пріоритетів із професійною спрямованістю та особистісним самоздійсненням: «мотиваційно-ціннісні фактори тісно пов'язані зі смисложиттєвими цінностями та визначають характер професійної діяльності психолога, його внутрішнє ставлення до свого фаху, усвідомлене включення у визначену систему норм, вимог і ціннісних орієнтацій професії» [3, с. 20]. Професійне самовизначення та професійно-ціннісні орієнтації здобувачів вищої освіти розглядаються у дослідженнях Я. Бугерко та Г. Гірняк, де професіоналізація пов'язується з формуванням суб'єктної позиції особистості та усвідомленим проектуванням власної професійної траєкторії [4].

Особливу увагу сучасні дослідники приділяють ціннісним орієнтаціям студентів, які здобувають психологічну освіту. Так, М. Мищишин та Т. Симканич досліджували професійні ціннісні орієнтації студентів-психологів та наголошували на їхній значущості для професійного становлення майбутнього фахівця. Отримані авторами

результати засвідчують, що система професійних цінностей студентів формується та трансформується під впливом освітнього середовища, соціальних умов і особистісного досвіду [9].

Психологічні аспекти особистісного розвитку та професійного становлення майбутніх психологів також висвітлюються у працях В. Осьодло, Л. Сердюк та А. Курбатова, які пов'язують професійне становлення студентів-психологів із професійною мотивацією, професійним самовизначенням, особистісним розвитком та пошуком особистісних смислів професійної діяльності [11]. «Смисложиттєві орієнтації є важливим чинником ефективності як професійної діяльності, так і процесу фахового становлення студентів. Крім того, життєві цілі як структурні елементи смисложиттєвих орієнтацій певним чином співвідносяться з професійними цінностями та цілями, які регулюють процес професійного становлення особистості, що й забезпечує мотивуючий потенціал смисложиттєвих орієнтацій як чинника професійного становлення особистості» [11, с. 129]. В. Лавріненко акцентує увагу на взаємозв'язку професійного становлення майбутнього психолога із процесами самоактуалізації та розвитком особистісного потенціалу, що дає змогу розглядати ціннісну сферу як важливу передумову професійного розвитку студента [7]. Дослідження Ю. Калюжної та О. Кравченко розкривають взаємозв'язок професійного самовизначення, мотивації, ціннісних орієнтацій та кар'єрних орієнтацій майбутніх психологів [6].

Важливим напрямом сучасних психологічних досліджень є вивчення індивідуально-психологічної специфіки ціннісної сфери в юнацькому віці. Відмінності у змісті та ієрархії ціннісних орієнтацій актуалізують потребу в їхньому психодіагностичному вивченні, що дає змогу виявити провідні цінності особистості, особливості їхньої структурної організації, характер професійної спрямованості та зв'язок із показниками особистісного розвитку. У цьому аспекті психодіагностика ціннісної сфери має не лише науково-дослідницьке, а й практичне значення, адже отримані результати можуть слугувати основою для розроблення психологічного супроводу процесу особистісного та професійного становлення майбутніх психологів.

Сучасні дослідження засвідчують, що соціокультурні трансформації та суспільні виклики впливають на зміст і структуру ціннісних орієнтацій молодого покоління. Д. Бирик, досліджуючи ціннісні орієнтації української молоді в умовах воєнного стану, наголошує на актуальності вивчення динаміки цінностей молодого покоління та виокремлює серед значущих орієнтирів свободу, самостійність, незалежність у прийнятті рішень і можливість самореалізації у навчанні та інших сферах життєдіяльності [1]. В сучасних умовах «збільшується ціннісна вартість власного життя та здоров'я й благополуччя близьких. Ціннісні орієнтації спрямовуються в напрямку свободи слова, самостійності й незалежності в прийнятті рішень та в можливості самореалізації в навчанні й організації дозвілля» [1, с. 51].

Особливого значення проблема цінностей набуває у студентському віці, коли особистість перебуває на етапі активного життєвого та професійного самовизначення. Саме в цей період відбувається конкретизація уявлень про майбутнє, формування професійних перспектив, переоцінка попередніх життєвих орієнтирів та поступова інтеграція особистісних цінностей із вимогами майбутньої професійної діяльності. У цьому контексті ціннісні орієнтації можуть розглядатися як внутрішній регулятор професійного вибору та важливий психологічний ресурс професійного становлення. На взаємозв'язок ціннісної та професійної сфер особистості звертають увагу З. Охріменко та О. Морін [10]. Дослідники підкреслюють необхідність цілеспрямованого формування професійно-ціннісних орієнтацій сучасної молоді та розглядають їх як важливу складову підготовки особистості до майбутньої професійної діяльності. «В процесі освітньої діяльності формуються соціальні установки..., внутрішня готовність до дії відповідно до засвоєних знань, яка поступово перетворюється в переконання особистості, що

стають її життєвими правилами, визначають професійно-ціннісні орієнтації відповідно до індивідуального та соціального досвіду, суспільних і особистих потреб та інтересів», «становлення і розвиток особистості, її ціннісної сфери, дозволить у майбутньому ...активно включитися в суспільне і професійне життя, що загалом має позитивно вплинути на українське суспільство» [10, с. 502].

Я. Бугерко розглядає ціннісно-смыслову сферу як динамічну систему, що бере участь у формуванні життєвих і професійних цілей особистості та пов'язана з процесами ціннісно-смыслового самовизначення і професійної ідентифікації [3]. Я. Бугерко та Г. Гірняк наголошують на взаємозв'язку професійного самовизначення студентської молоді з формуванням професійно-ціннісних орієнтацій, рефлексивних навичок і професійної ідентичності [4]. Отже, становлення професійно-ціннісних орієнтацій відбувається поступово в процесі фахової підготовки та пов'язане з набуттям професійних знань і досвіду, усвідомленням змісту майбутньої професійної діяльності, розвитком професійної самосвідомості та формуванням уявлень про себе як суб'єкта майбутньої професійної діяльності.

Особливості становлення професійної самосвідомості студентів-психологів були предметом дослідження науковців. Зокрема, результати дослідження 2024 року засвідчили, що важливими внутрішніми чинниками становлення професійної самосвідомості майбутніх психологів є Я-образ та мотивація навчально-професійної діяльності. Це положення є важливим для розуміння ціннісної сфери майбутнього психолога, оскільки усвідомлення власних професійних можливостей, цілей і мотивів створює підґрунтя для формування відповідних професійних цінностей [12]. І. Nulias та І. Noian [13] досліджували ціннісне проектування життєвих досягнень студентської молоді, пов'язуючи цінності із самовизначенням, самореалізацією, самооцінкою, саморегуляцією та професійними завданнями.

У контексті професійної підготовки майбутніх психологів особливого значення набуває проблема взаємозв'язку особистісних і професійних цінностей. Важливим теоретичним положенням для розуміння цього процесу є взаємопов'язаність особистісної та професійної сфер. Водночас професійні цінності не є виключно результатом засвоєння зовнішніх професійних норм. У процесі професійної соціалізації вони взаємодіють з уже сформованою системою особистісних цінностей, набуваючи конкретного змісту відповідно до майбутньої професійної ролі.

Ціннісні орієнтації доцільно розглядати у взаємозв'язку з процесом професійного самовизначення та становлення професійної ідентичності, оскільки професійне становлення постає як динамічний процес, у ході якого особистість поступово осмислює власне професійне «Я» та інтегрує особистісні характеристики з вимогами й цінностями обраної професії. Такий підхід узгоджується з результатами сучасного дослідження [15], у якому професійна ідентичність клінічних психологів розглядається у взаємозв'язку з особистісною ідентичністю, а серед значущих компонентів її формування виокремлюються цінності, переконання, мотиви, особистісний досвід та інтеграція особистісної і професійної сфер.

Дослідження [17] засвідчує, що професійна ідентичність майбутніх психологів формується динамічно в процесі здобуття вищої освіти та пов'язана з усвідомленим вибором професії й освітньої траєкторії. Безпосередній зв'язок ціннісної сфери з професійною підготовкою майбутніх психологів простежується і в дослідженнях системи цінностей студентів-психологів. Важливими для нас є дослідження психологічних особливостей професійної ідентичності психологів-інтернів у процесі практичної підготовки. Науковці зауважують, що професійна ідентичність розвивається в умовах реальної професійної діяльності, а підтримка під час професійної підготовки має значення для її формування [14].

Професійне становлення майбутніх психологів доцільно розглядати як процес поступового переходу від загальних уявлень про професію до більш усвідомленого прийняття її цінностей, норм, вимог і професійних ролей. У процесі фахової підготовки здобувач вищої освіти отримує можливість не лише оволодівати професійними знаннями, а й осмислювати власні можливості, професійні мотиви, очікування, життєві цілі та перспективи професійної самореалізації. Саме тому професійне становлення передбачає поступове узгодження особистісних і професійних орієнтирів, що може розглядатися як важлива передумова формування цілісної професійної ідентичності.

Таким чином, психодіагностичне вивчення ціннісної сфери майбутніх психологів дозволяє розширити уявлення про процес їхнього професійного становлення, доповнюючи аналіз професійних знань і компетентностей дослідженням внутрішніх особистісних чинників професійного розвитку. Виявлення структури та ієрархії ціннісних орієнтацій дає змогу визначити, які життєві та професійні пріоритети є значущими для здобувачів психологічної освіти.

Виділення невирішеної частини проблеми. Результати аналізу сучасних наукових праць дають підстави стверджувати, що ціннісні орієнтації є вагомим складовою особистісного розвитку та професійного становлення майбутнього фахівця. Водночас психодіагностичне дослідження ціннісної сфери майбутніх психологів у контексті їхнього професійного становлення в умовах воєнного стану залишається недостатньо розкритим і потребує подальшого наукового опрацювання. У зв'язку з цим особливого значення набуває вивчення змісту та ієрархії ціннісних орієнтацій здобувачів вищої освіти, визначення індивідуально-психологічних відмінностей їх прояву, а також з'ясування значення провідних цінностей у розвитку професійної спрямованості та готовності майбутніх психологів до здійснення професійної діяльності.

Мета статті – визначити сучасні наукові підходи до вивчення ціннісних орієнтацій особистості та їхньої ролі в особистісному і професійному становленні майбутніх психологів; здійснити психодіагностичне дослідження психологічних особливостей ціннісних орієнтацій студентів-психологів, визначити ієрархію життєвих і професійних цінностей та охарактеризувати особливості їх представленості на етапі фахової підготовки.

Наукова новизна. Удосконалено наукові уявлення про психологічні особливості ціннісної сфери майбутніх психологів шляхом конкретизації провідних життєвих і професійних ціннісних орієнтацій та їхньої представленості на етапі фахової підготовки. Набуло подальшого розвитку розуміння ролі ціннісних орієнтацій у професійному становленні майбутніх психологів на основі результатів психодіагностичного дослідження.

Практичне значення. Практичне значення результатів полягає у можливості їх використання викладачами, психологами та кураторами академічних груп закладів вищої освіти для психологічного супроводу професійного становлення майбутніх психологів, зокрема для діагностики та усвідомлення студентами власних життєвих і професійних ціннісних пріоритетів. Результати дослідження можуть бути використані під час розроблення та реалізації психологічно-розвивальних і навчально-методичних програм, спрямованих на формування професійної спрямованості, професійної ідентичності, самопізнання та усвідомленого професійного самовизначення студентів-психологів.

Методологія

Методи дослідження. Теоретичне дослідження здійснено із використанням методу аналізу психолого-педагогічної літератури, а також загальнонаукових методів порівняння, систематизації, інтерпретації та опису наукових ідей і фактів. Для емпіричного вивчення ціннісної сфери майбутніх психологів використано метод бесіди, методику «Життєво-професійні цінності особистості» (адаптовану Н. Панчук), яка дає

змогу визначити життєві та професійні ціннісні орієнтації здобувачів вищої освіти та встановити ієрархію цінностей. Методика була використана відповідно до визначених у ній процедури та інструкції; зміст її діагностичних завдань відповідає меті дослідження та дає змогу визначити життєві й професійні ціннісні орієнтації респондентів.

Джерела даних. Емпіричну базу дослідження склали результати психодіагностичного дослідження 48 студентів-психологів другого курсу факультету спеціальної освіти, психології і соціальної роботи Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Збір емпіричних даних здійснювався у 2026 році на початку нового навчального року методом психодіагностичного обстеження із застосуванням методики «Життєво-професійні цінності особистості» (адаптованої Н. Панчук). Вибірку сформовано за принципом доступності та добровільної участі здобувачів вищої освіти, які навчаються за психологічним напрямом підготовки.

Інструменти аналізу. Статистичне опрацювання результатів здійснено із застосуванням методів описової статистики: визначення абсолютної та відносної частоти вибору ціннісних орієнтацій, розрахунку їх відсоткового співвідношення та ранжування за частотою вибору. Обчислення та систематизацію отриманих даних виконано засобами Microsoft Excel, результати представлено у вигляді таблиць.

Обмеження дослідження. Результати дослідження поширюються на студентів-психологів другого курсу закладів вищої освіти та можуть потребувати уточнення й адаптації для здобувачів психологічної освіти інших курсів, закладів вищої освіти та фахівців на різних етапах професійного становлення.

Результати

На основі результатів констатувального дослідження за методикою «Життєво-професійні цінності особистості» було визначено ієрархію життєвих та професійних ціннісних орієнтацій майбутніх психологів. Результати розподілу ціннісних орієнтацій за частотою їх вибору представлено в таблиці 1.

Таблиця 1

Розподіл життєво-професійних ціннісних орієнтацій майбутніх психологів за частотою вибору (N=48)

Життєво-професійні цілі	Частота виборів (%)	Ранг за частотою виборів
Здоров'я	93,75%	1
Матеріально забезпечене життя	56,25%	2
Наявність хороших та вірних друзів	56,25%	2
Свобода як незалежність у вчинках та діях	56,25%	2
Впевненість у собі	56,25%	2
Відчуття безпеки, захищеності	56,25%	2
Кохання до іншої людини, секс	56,25%	2
Можливість бути самим собою, не кривити душею	56,25%	2
Майбутнє сімейне життя	43,75%	3
Активне діяльне життя	37,50%	4
Життєва мудрість	37,50%	4
Суспільне визнання	37,50%	4
Пізнання	37,50%	4
Гарний зовнішній вигляд, охайність	37,50%	4
Цікава робота	31,25%	5
Любов до людей	31,25%	5
Творчість (можливість творчої діяльності)	25,00%	6

Братерство, рівні можливості для всіх, справедливість	18,75%	7
Бажання залишити своєю роботою слід на землі	18,75%	7
Реалізація та розвиток своїх здібностей	18,75%	7
Допомога людям, клієнтам, чуйність	18,75%	7
Вміння розуміти клієнта	18,75%	7
Пошук нових методів та засобів професійного зростання	18,75%	7
Почуття власної гідності	12,50%	8
Розуміння інших, любов до інших	12,50%	8
Спілкування з колегами, клієнтами, рідними клієнтів	12,50%	8
Самостійність як незалежність у судженнях і оцінках	6,25%	9
Щасливе сімейне життя (у батьківській родині)	6,25%	9
Розваги (життя, повне задоволення, розваг, приємне проведення часу)	6,25%	9
Боротьба з труднощами (подолання труднощів)	6,25%	9
Спілкування з однодумцями	6,25%	9
Навчання в закладі вищої освіти	0,00%	10
Володіння механізмами взаєморозуміння	0,00%	10
Хороша атмосфера на роботі	0,00%	10
Вдячність рідних за клієнтів	0,00%	10

Найвищий ранг у ієрархічній структурі ціннісних орієнтацій зайняла ціннісна орієнтація «здоров'я», яку обрали 45 із 48 респондентів, що становить 93,75%.

Другий ранг за частотою вибору посідає група ціннісних орієнтацій, кожену з яких обрали 27 респондентів, що становить 56,25% вибірки. До неї належать «матеріально забезпечене життя», «наявність хороших та вірних друзів», «свобода як незалежність у вчинках та діях», «впевненість у собі», «відчуття безпеки, захищеності», «кохання до іншої людини, секс» та «можливість бути самим собою, не кривити душою».

Третій ранг посідає ціннісна орієнтація «майбутнє сімейне життя», її обрав 21 респондент (43,75%).

Четвертий ранг отримали ціннісні орієнтації, кожену з яких обрали 18 респондентів, що становить 37,50% вибірки: «активне діяльне життя», «життєва мудрість», «суспільне визнання», «пізнання» та «гарний зовнішній вигляд, охайність».

П'ятий ранг посідають «цікава робота» та «любов до людей», кожену з яких обрали 15 респондентів (31,25%).

Звертає на себе увагу відсутність вибору окремих ціннісних орієнтацій, до яких належать «навчання в закладі вищої освіти», «володіння методиками взаєморозуміння», «хороша атмосфера на роботі» та «вдячність рідних за клієнтів». Важливо підкреслити, що відсутність вибору цих позицій означає лише те, що жоден із 48 респондентів не включив їх до переліку десяти найбільш значущих цінностей, а не повну відсутність їхньої суб'єктивної значущості.

Обговорення

Інтерпретація результатів. Результати психодіагностичного дослідження засвідчили, що ціннісна сфера майбутніх психологів характеризується поєднанням орієнтацій, пов'язаних із особистісним благополуччям, безпекою, автономністю, міжособистісними взаєминами, саморозвитком та майбутньою професійною

реалізацією. Водночас, за частотою вибору переважають загальножиттєві цінності, тоді як професійно конкретизовані цінності представлені меншою мірою.

Висока частота вибору ціннісної орієнтації «здоров'я» може свідчити про особливу значущість фізичного та психологічного благополуччя для переважної більшості досліджуваних. У психодіагностичному аспекті цей результат може розглядатися як орієнтація на збереження життєвих ресурсів, підтримання внутрішньої рівноваги та забезпечення умов для повноцінної життєдіяльності. Водночас, з огляду на проведення дослідження в умовах воєнного стану, ми вважаємо, що підвищена значущість здоров'я може бути пов'язана з актуалізацією потреби у фізичній та психологічній безпеці. Однак такий зв'язок доцільно розглядати як можливе пояснення результату, а не як безпосередньо встановлену причинно-наслідкову залежність.

Другий ранг за частотою виборів займають ціннісні орієнтації: «матеріально забезпечене життя», «наявність хороших та вірних друзів», «свобода як незалежність у вчинках та діях», «впевненість у собі», «відчуття безпеки, захищеності», «кохання до іншої людини, секс» та «можливість бути самим собою, не кривити душею». Значущість ціннісної орієнтації «відчуття безпеки, захищеності», на нашу думку, може відображати актуальну потребу частини студентів у стабільності, передбачуваності та психологічній захищеності. Поряд із нею висока частота вибору цінностей «свобода як незалежність у вчинках та діях», «впевненість у собі» та «можливість бути самим собою, не кривити душею» вказує на значущість автономності, самостійності та автентичності особистості. Отже, у ціннісній сфері майбутніх психологів простежується поєднання прагнення до безпеки з потребою зберігати особистісну незалежність та можливість самостійного визначення власної життєвої позиції. Ціннісна орієнтація «матеріально забезпечене життя» може бути свідченням значущості матеріальної стабільності як одного з життєвих орієнтирів. Високий ранг ціннісної орієнтації «наявність хороших та вірних друзів» може свідчити про значущість міжособистісної підтримки, довірливих стосунків та соціального оточення у системі життєвих пріоритетів майбутніх психологів. Висока представленість цієї цінності є важливою з огляду на те, що професійна діяльність психолога передбачає розвинену здатність до встановлення та підтримання конструктивної взаємодії з іншими людьми. «Кохання до іншої людини, секс» може свідчити про значущість емоційної близькості та особистісних взаємин у життєвих орієнтаціях студентської молоді. Водночас, вона є загальножиттєвою.

Третій ранг посідає ціннісна орієнтація «майбутнє сімейне життя (окремо від батьків)». Її достатньо висока представленість може свідчити про орієнтацію частини досліджуваних на створення власної сім'ї, стабільні близькі стосунки та перспективне планування життя. У структурі цінностей майбутніх психологів сімейне життя постає важливим, проте не домінуючим напрямом життєвого самовизначення.

Четвертий ранг отримали ціннісні орієнтації: «активне діяльне життя», «життєва мудрість», «суспільне визнання», «пізнання» та «гарний зовнішній вигляд, охайність». Їх представленість демонструє різноманітність актуальних особистісних орієнтирів студентів. Зокрема, «активне діяльне життя» може відображати прагнення до життєвої активності, насиченості подіями та реалізації власного потенціалу. «Життєва мудрість» може бути пов'язана з прагненням до осмислення життєвого досвіду та формування зрілої життєвої позиції. Значущість «пізнання» свідчить про орієнтацію частини студентів на інтелектуальний розвиток, розширення знань та самовдосконалення. Для майбутніх психологів ця цінність набуває особливого значення, оскільки професійна діяльність передбачає постійне оновлення знань і розвиток професійної компетентності.

Наявність ціннісної орієнтації «цікава робота» (5 ранг) в структурі провідних засвідчує, що для частини майбутніх психологів змістовність та особистісна привабливість професійної діяльності мають значення. Водночас, її нижча частота

порівняно з низкою загальножиттєвих цінностей може свідчити про те, що на цьому етапі професійної підготовки майбутня професійна діяльність ще не для всіх студентів є центральним ціннісним орієнтиром.

Окремої уваги заслуговує ціннісна орієнтація «любов до людей» (5 ранг), яка безпосередньо пов'язана з гуманістичною спрямованістю професійної діяльності психолога. Це може свідчити про наявність у частини майбутніх фахівців орієнтації на позитивне ставлення до інших людей, міжособистісну взаємодію та допомогу. Водночас, отриманий показник не дає підстав стверджувати, що гуманістична спрямованість є визначальною для всієї досліджуваної групи.

Відсутність вибору ціннісної орієнтації «навчання в закладі вищої освіти» може бути пов'язана з тим, що сам процес здобуття освіти не сприймається студентами як самостійна кінцева цінність, а радше розглядається як засіб набуття професійних знань, компетентностей і підготовки до майбутньої діяльності. Водночас, такий результат може вказувати на переважання більш загальних життєвих орієнтирів над безпосереднім освітнім процесом.

Неотримання виборів за ціннісною орієнтацією «володіння механізмами взаєморозуміння» може свідчити про те, що конкретизовані професійні способи побудови взаєморозуміння ще не набули статусу самостійної цінності. Ймовірно, усвідомлення значущості професійних способів взаємодії з клієнтом перебуває у процесі формування та поглиблення в міру набуття професійних знань і практичного досвіду.

Відсутність вибору ціннісної орієнтації «хороша атмосфера на роботі» може бути пов'язана з недостатнім досвідом тривалого перебування у професійному середовищі та безпосередньої участі у професійних колективах. Тому значущість соціально-психологічного клімату майбутнього робочого середовища може бути ще недостатньо усвідомленою студентами як окремої професійної цінності.

Найменш представленою виявилася також ціннісна орієнтація «вдячність рідних за клієнтів». Відсутність її вибору може свідчити про те, що зовнішнє схвалення професійної діяльності з боку близького соціального оточення не виступає для досліджуваних самостійним пріоритетом. Проте робити висновок про сформовану професійну автономію лише на підставі цього показника було б передчасно.

Загалом результати психодіагностичного дослідження засвідчують, що у ціннісній сфері майбутніх психологів переважають загальножиттєві орієнтації, пов'язані зі здоров'ям, безпекою, матеріальною стабільністю, автономністю, міжособистісною підтримкою та особистісним благополуччям. Водночас у структурі цінностей представлені й професійно значущі орієнтації, зокрема «цікава робота», «любов до людей» та «пізнання». Це дає підстави дає підстави припускати, що професійні цінності ще не посідають провідного місця у системі ціннісних пріоритетів досліджуваних студентів.

Порівняння з іншими дослідженнями. Отримані результати ми розглянули у співвідношенні з результатами сучасних досліджень ціннісної сфери студентської молоді та майбутніх фахівців соціогуманітарного профілю. Таке порівняння, на нашу думку, дає змогу визначити спільні тенденції та окреслити особливості отриманих результатів, зумовлені специфікою вибірки, змістом діагностичного інструментарію та предметом дослідження.

Результати проведеного дослідження узгоджуються із висновками М. Мицишин і Т. Симканич [9] щодо значущості ціннісної сфери у професійному становленні студентів-психологів в умовах війни. Автори акцентують увагу на зміні пріоритетності професійних цінностей під впливом соціальних факторів та воєнних умов. У нашому дослідженні також виявлено високу значущість цінностей, пов'язаних із безпекою, особистісною автономією та психологічним благополуччям. Зокрема, ціннісну орієнтацію «здоров'я» обрали 93,75% респондентів, «відчуття безпеки, захищеності» –

56,25%, «свободу як незалежність у вчинках та діях» – 56,25%, «впевненість у собі» – 56,25%. Отже, результати мають спільну тенденцію щодо високої значущості безпеки та особистісної автономії, хоча безпосереднє порівняння показників обмежене відмінностями у змісті досліджуваних цінностей і методиках їх вивчення.

Результати нашого дослідження узгоджуються з висновками Ю. Калюжної та О. Кравченко [6] щодо значущості ціннісних орієнтацій у процесі професіоналізації та професійного самовизначення майбутніх психологів. Автори розглядають професійні й кар'єрні орієнтації як важливу складову професійного розвитку майбутнього фахівця. Водночас, у нашому дослідженні професійно орієнтовані цінності поступаються за частотою вибору загальножиттєвим: «цікава робота» – 31,25%, тоді як «майбутнє сімейне життя» – 43,75%, а «матеріально забезпечене життя» – 56,25%. Така відмінність може пояснюватися тим, що досліджувані перебувають на етапі фахової підготовки, коли професійні пріоритети ще формуються у взаємозв'язку із загальними життєвими цінностями.

Отримані результати співвідносяться з дослідженням, присвяченим формуванню професійної ідентичності майбутніх психологів у процесі навчання у закладах вищої освіти [17]. Автори розглядають професійну ідентичність як таку, що формується в процесі професійної підготовки. У нашому дослідженні професійно специфічні цінності також представлені меншою мірою, ніж загальножиттєві: «допомога людям, клієнтам, чуйність» – 18,75%, «вміння розуміти клієнта» – 18,75%, «пошук нових методів та засобів професійного зростання» – 18,75%. Це може свідчити про те, що професійна ціннісна сфера майбутнього психолога формується поступово, у міру набуття професійних знань, досвіду та усвідомлення змісту майбутньої діяльності.

Таким чином, результати проведеного дослідження загалом узгоджуються з висновками дослідників щодо значущості ціннісної сфери у професійному становленні майбутніх психологів, проте конкретизують цю тенденцію через встановлення співвідношення життєвих і професійних цінностей. Найбільш вираженою у нашій вибірці є орієнтація на здоров'я – 93,75%, тоді як професійно специфічні цінності мають нижчу частоту вибору. Отже, результати дають підстави припустити, що на етапі фахової підготовки професійні цінності майбутніх психологів ще перебувають у процесі становлення та інтеграції із загальною системою життєвих цінностей.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у конкретизації структури та ієрархії життєвих і професійно орієнтованих цінностей студентів-психологів другого курсу на основі психодіагностичного дослідження. Виявлено переважання загальножиттєвих цінностей над професійно конкретизованими та окреслено особливості їх представленості на етапі фахової підготовки.

Практичне значення одержаних результатів полягає в можливості їх використання у психологічному супроводі особистісного та професійного становлення здобувачів психологічної освіти. Виявлена структура та ієрархія життєвих і професійних ціннісних орієнтацій можуть бути використані викладачами психологічних дисциплін, практичними психологами закладів вищої освіти, кураторами академічних груп, керівниками практики та фахівцями, які здійснюють психологічний супровід студентської молоді.

Результати дослідження можуть застосовуватися для діагностики та усвідомлення студентами власних життєвих і професійних ціннісних пріоритетів, що створює передумови для більш осмисленого професійного самовизначення та формування уявлень про власну професійну перспективу. Психодіагностичні дані можуть бути використані як вихідна інформація під час індивідуального психологічного консультування, групової роботи, професійно орієнтованих бесід та рефлексивних занять зі студентами-психологами.

Практична цінність отриманих результатів полягає також у можливості їх використання під час викладання навчальних дисциплін психологічного спрямування, зокрема для організації занять, спрямованих на професійне самовизначення, професійну ідентичність, самопізнання, особистісний розвиток та усвідомлення професійних цінностей майбутнього психолога. Виявлена перевага загальножиттєвих цінностей над професійно конкретизованими може бути врахована викладачами під час добору завдань, спрямованих на осмислення студентами взаємозв'язку між їхніми особистісними цінностями та цінностями майбутньої професійної діяльності.

Результати можуть бути використані кураторами академічних груп і психологічними службами закладів вищої освіти для визначення актуальних напрямів групової роботи зі студентами. Зокрема, отримані дані можуть бути основою для розроблення психолого-розвивальних заходів, спрямованих на формування професійної спрямованості, розвиток професійної самосвідомості, усвідомлення особистісних ресурсів, професійних мотивів та ціннісних орієнтирів майбутньої діяльності.

Окремим напрямом практичного використання є профорієнтаційна та консультативна робота зі студентами, у межах якої результати психодіагностики можуть допомагати співвідносити особистісні цінності здобувача з вимогами та цінностями професії психолога. Це може сприяти більш усвідомленому визначенню професійних цілей, оцінюванню власної готовності до майбутньої професійної діяльності та визначенню напрямів подальшого особистісного і професійного розвитку.

Отримані результати також можуть бути використані під час розроблення навчально-методичних матеріалів і програм психологічного супроводу професійного становлення майбутніх психологів, зокрема занять, тренінгів та рефлексивних практик, спрямованих на розвиток професійної ідентичності, професійної спрямованості, самопізнання та ціннісно-сислового самовизначення. Практичне застосування результатів доцільно поєднувати з повторною психодіагностикою, що дасть змогу відстежувати зміни ціннісних пріоритетів студентів у процесі фахової підготовки.

Висновки

Встановлено, що ціннісна сфера майбутніх психологів характеризується переважанням загальножиттєвих ціннісних орієнтацій над професійно конкретизованими. Найбільш значущою для досліджуваних виявилася цінність «здоров'я» (93,75%). Другий ранг за частотою вибору посіли «матеріально забезпечене життя», «наявність хороших та вірних друзів», «свобода як незалежність у вчинках та діях», «впевненість у собі», «відчуття безпеки, захищеності», «кохання до іншої людини, секс» та «можливість бути самим собою, не кривити душею» (по 56,25%). Це засвідчує провідну роль у ціннісній сфері здобувачів вищої освіти орієнтацій на особистісне благополуччя, безпеку, автономність, стабільність і міжособистісні взаємини.

Виявлено, що професійно значущі цінності представлені у ціннісній сфері майбутніх психологів меншою мірою, ніж загальножиттєві: «цікава робота» (31,25%), «любов до людей» (31,25%), «творчість» (25,00%), «допомога людям, клієнтам, чуйність» (18,75%), «вміння розуміти клієнта» (18,75%), «реалізація та розвиток своїх здібностей» (18,75%), «пошук нових методів та засобів професійного зростання» (18,75%). Отже, професійна складова ціннісної сфери вже представлена, однак за частотою вибору поступається базовим життєвим орієнтирам.

Встановлено різну міру представленості цінностей, пов'язаних із особистісним розвитком і життєвим самовизначенням. Ціннісні орієнтації «майбутнє сімейне життя» обрали 43,75% респондентів, «активне діяльне життя», «життєва мудрість», «суспільне визнання», «пізнання» та «гарний зовнішній вигляд, охайність» обрали кожен з них по 37,50%. Отриманий розподіл засвідчує поєднання у структурі ціннісних орієнтацій

прагнення до особистісного благополуччя, соціальної реалізації, пізнання та побудови власної життєвої перспективи.

Конкретизовано особливості недостатньої представленості окремих професійно орієнтованих цінностей. Цінності «навчання в закладі вищої освіти», «володіння механізмами взаєморозуміння», «хороша атмосфера на роботі» та «вдячність рідних за клієнтів» не отримали жодного вибору у межах запропонованої процедури. Це не означає відсутності їхньої значущості для студентів загалом, однак засвідчує, що зазначені орієнтації не увійшли до переліку пріоритетних цінностей досліджуваних. Такий результат узгоджується із загальною тенденцією переважання загальножиттєвих цінностей над професійно конкретизованими.

Уточнено розуміння ціннісної сфери майбутніх психологів як такої, що поєднує особистісні та професійні орієнтири. Отримані результати засвідчують, що поряд із цінностями здоров'я, безпеки, матеріальної стабільності, автономності та міжособистісних взаємин у структурі ціннісних пріоритетів представлені орієнтації, пов'язані з майбутньою професійною діяльністю, пізнанням, розвитком здібностей, допомогою людям і професійним зростанням. Це дає підстави характеризувати професійну ціннісну сферу майбутніх психологів як таку, що формується та поступово інтегрується із загальною системою життєвих цінностей.

Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні динаміки ціннісних орієнтацій майбутніх психологів на різних етапах фахової підготовки, а також у порівнянні ціннісної сфери студентів різних курсів. Перспективним є визначення взаємозв'язку життєвих і професійних цінностей із професійним самовизначенням, професійною ідентичністю та готовністю до майбутньої професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Бирик Д. Д. Ціннісні орієнтації учнівської молоді України в умовах воєнного стану. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді*. 2022. Вип. 1 (26). С. 43-54. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-43-54>
2. Бугерко Ю. Рефлексивний характер навчальної діяльності як ціннісний чинник професійного становлення сучасного фахівця. *Психологічний журнал*. 2022. Вип. 8 (2), С. 39–54. <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.2.4>
3. Бугерко Я. М. Вплив ціннісних орієнтацій на професійний розвиток фахівців соціогуманітарного профілю. *Журнал сучасної психології*. 2024. Вип.1, С. 15-22. <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2024-1-2>
4. Бугерко Я. М., Гірняк Г. С. Соціально-психологічні чинники професійного самовизначення студентів закладів вищої освіти. *Наукові записки*. Серія: Психологія. 2024. Вип. 1. С. 18–24. <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-1-2>
5. Булах І., Некіз Т. Динаміка впливу психологічних детермінант на етапи морального вибору особистості юнацького віку. *Науковий часопис УДУ імені Михайла Драгоманова*. Серія 12. Психологічні науки. 2023. Вип. 22 (67). С. 5-15. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series12.2023.22\(67\).01](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series12.2023.22(67).01)
6. Калюжна Ю. І., Кравченко О. Д. Методичний аспект розвитку кар'єрних орієнтацій майбутніх психологів у контексті їх професіоналізації. *Психологія та особистість*. 2022. Вип. 2. С. 169–185. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2022.2.265495>
7. Лаврінченко В. В. Емпіричне дослідження показників самоактуалізації студентів-психологів. *Психологія та особистість*. 2023. Вип. 1. С. 97–108. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2023.1.274733>
8. Лохвицька Л., Кролівець Ю. Сучасні тенденції професійної підготовки психологів-дошкільників: аналіз і вектори вдосконалення. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Серія 12. Психологічні науки : зб. наук. праць / за наук. редакцією І. С. Булах. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова. 2023. Вип. 21 (66). С. 38-51. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2023.21\(66\)](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2023.21(66))

9. Мищишин М., Симканич Т. Зміна професійних ціннісних орієнтації студентів-психологів в умовах війни. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. Вип. 66(2). С. 71–78. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-66-2-71-78>
10. Охріменко З. В., Морін О. Л. Формування професійно-ціннісних орієнтацій у сучасних учнів: теоретико-практичний аспект. *Перспективи та інновації науки* Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина». 2022. Вип. 2 (7). С. 500–508. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-500-508](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-500-508)
11. Осьодло В., Сердюк Л., Курбатова А. Особливості професійного становлення студентів-психологів. *Вісник Національного університету оборони України*. 2022. Вип. 69 (5). С. 126–134. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-69-5-126-134>
12. Шахов В., Шахов В. Особливості прояву соціально-психологічних чинників становлення професійної самосвідомості студентів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія: Педагогіка і психологія. 2024. Вип. 78. С. 82–89. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2024-78-82-89>
13. Huijias I. A., Hoian I. M. Explication of factors of the axiopsychological design of life achievements of modern youth. Insight: *The Psychological Dimensions of Society*. 2022. Vol. 7, P. 41–57. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2022-7-4>
14. Lourens H., Uren S. The professional identity of intern psychologists during the COVID-19 pandemic in South Africa. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*. 2023. Vol. 13(5), P. 969–982. <https://doi.org/10.1108/HESWBL-08-2022-0164>
15. Schubert S., Buus N., Monrouxe L. V., Hunt C.. The development of professional identity in clinical psychologists: A scoping review. *Medical Education*. 2023. Vol. 57(7). P. 612–626. <https://doi.org/10.1111/medu.15082>
16. Turnbull M. G., Rhodes P. Burnout and growth: Narratives of Australian psychologists. *Qualitative Psychology*. 2021. Vol. 8(1), P. 51–61. <https://doi.org/10.1037/qup0000146>
17. Zaverukha O., Popovych I., Karpenko Y., Kozmenko O., Stelmakh O., Borysenko O., Huijias I., Kovalchuk Z. Dynamics of Successful Formation of Professional Identity of Future Psychologists in Higher Education Institutions. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*. 2022. Vol.14(1), 139–157. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.1/511>

References

1. Bybyk, D. D. (2022). Tsinnisni oriiientatsii uchnivskoi molodi Ukrainy v umovakh voiennoho stanu. Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi, 1 (26), 43–54. <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2022-26-1-43-54>
2. Buherko, Yu. (2022). Reflektyvnyi kharakter navchalnoi diialnosti yak tsinnisnyi chynnyk profesiinoho stanovlennia suchasnoho fakhivtsia. *Psykhologichnyi zhurnal*, 8 (2), 39–54. <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.2.4>
3. Buherko, Ya. M. (2024). Vplyv tsinnisnykh oriiientatsii na profesiinyi rozvytok fakhivtsiv sotsiohumanitarnoho profilu. *Zhurnal suchasnoi psykhologii*, 1, 15–22. <https://doi.org/10.26661/2310-4368/2024-1-2>
4. Buherko, Ya. M., & Hirniak, H. S. (2024). Sotsialno-psykhologichni chynnyky profesiinoho samovyznachennia studentiv zakladiv vyshchoi osvity. *Naukovi zapysky. Seria: Psykhologii*, (1), 18–24. <https://doi.org/10.32782/cusu-psy-2024-1-2>
5. Bulakh, Iryna, & Nekiz, Tetiana (2023). Dynamika vplyvu psykhologichnykh determinant na etapy moralnoho vyboru osobystosti yunatskoho viku. *Naukovyi chasopys UDU imeni Mykhaila Drahomanova. Seria 12. Psykhologichni nauky*, 22 (67), 5–15. [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series12.2023.22\(67\).01](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series12.2023.22(67).01)

6. Kaliuzhna, Yu.I., & Kravchenko, O.D. (2022). Metodychnyi aspekt rozvytku kariernykh oriiientatsii maibutnikh psykholohiv u konteksti yikh profesionalizatsii. *Psykholohiia ta osobystist*, (2), 169–185. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2022.2.265495>
7. Lavrinenko, V. V. (2023). Empirychne doslidzhennia pokaznykiv samoaktualizatsii studentiv-psykholohiv. *Psykholohiia ta osobystist*, (1), 97–108. <https://doi.org/10.33989/2226-4078.2023.1.274733>
8. Lokhvytska, Liubov, & Krolivets, Yuliia (2023). Suchasni tendentsii profesiinoi pidhotovky psykholohiv-doshkilnykiv: analiz i vektory vdoskonalennia. *Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seriiia 12. Psykholohichni nauky : zb. nauk. prats / za nauk. redaktsiieiu I. S. Bulakh. Kyiv : Vyd-vo NPU imeni M. P. Drahomanova*, 21 (66), 38-51. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2023.21\(66\)](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series12.2023.21(66))
9. Myshchysyn, M., & Symkanych, T. (2022). Zmina profesiinykh tsinnisnykh oriiientatsii studentiv-psykholohiv v umovakh viiny. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, 66(2), 71–78. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-66-2-71-78>
10. Okhrimenko, Z.V., & Morin, O.L. (2022). Formuvannia profesiino-tsinnisnykh oriiientatsii u suchasnykh uchniv: teoretyko-praktychnyi aspekt. *Perspektyvy ta innovatsii nauky. Seriiia «Pedahohika», Seriiia «Psykholohiia», Seriiia «Medytsyna», 2 (7), 500-508. [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2\(7\)-500-508](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-2(7)-500-508)*
11. Osodlo, V., Serdiuk, L., & Kurbatova, A. (2026). Osoblyvosti profesiinoho stanovlennia studentiv-psykholohiv. *Visnyk Natsionalnoho universytetu oborony Ukrainy*, 69 (5), 126–134. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2022-69-5-126-134>
12. Shakhov, V., & Shakhov, V. (2024). Osoblyvosti proiavu sotsialno-psykholohichnykh chynnykiv stanovlennia profesiinoi samosvidomosti studentiv. *Factors in the Formation of Students' Professional Self-Awareness*. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Seriiia: Pedahohika i psykholohiia*, 78, 82-89. <https://doi.org/10.31652/2415-7872-2024-78-82-89>
13. Huias, I. A., & Hoian, I. M. (2022). Explication of factors of the axiopsychological design of life achievements of modern youth. *Insight: The Psychological Dimensions of Society*, 7, 41-57. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2022-7-4>
14. Lourens, H., & Uren, S. (2023). The professional identity of intern psychologists during the COVID-19 pandemic in South Africa. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 13(5), 969–982. <https://doi.org/10.1108/HESWBL-08-2022-0164>
15. Schubert, S., Buus, N., Monrouxe, L. V., & Hunt, C. (2023). The development of professional identity in clinical psychologists: A scoping review. *Medical Education*, 57(7), 612–626. <https://doi.org/10.1111/medu.15082>
16. Turnbull, M. G., & Rhodes, P. (2021). Burnout and growth: Narratives of Australian psychologists. *Qualitative Psychology*, 8(1), 51–61. <https://doi.org/10.1037/qup0000146>
17. Zaverukha, O., Popovych, I., Karpenko, Y., Kozmenko, O., Stelmakh, O., Borysenko, O., Huias, I., & Kovalchuk, Z. (2022). Dynamics of Successful Formation of Professional Identity of Future Psychologists in Higher Education Institutions. *Revista Romaneasca pentru Educatie Multidimensionala*, 14(1), 139-157. <https://doi.org/10.18662/rrem/14.1/511>